

Ivan Janjić • Ivan Pavlović • Ilija Barišić
Magdalena Mrčela • Valentina Šinjori

TRAGOM TEKSTA 2/4

Integrirani udžbenik za Hrvatski jezik u drugome razredu
četverogodišnjih strukovnih škola

1. izdanje



2026.



Izdavač

Alfa d. d.

Zagreb, Nova Ves 23a

Za izdavača

Ivan Petric

Direktorica izdavaštva

mr. sc. Daniela Novoselić

Glavni urednik

Tomislav Fuzul

Urednica

Jasna Bićanić

Recenzenti

Tamara Šoić, prof.

Likovno i grafičko oblikovanje

Leona Vertuš

Likovna savjetnica

Vlatka Stagličić Carić

Lektura

Tomislav Fuzul

Korektura

Kristina Ferenčina

Ilustracije

Mario Vrandečić

Fotografije

Adobe Stock

Wikimedia Commons

Tehnička priprema

Alfa d. d.

Tisak

Zrinski d. o. o.

Proizvedeno u Republici Hrvatskoj, EU.

Digitalno izdanje dostupno je na internetskoj adresi **hr.mozaweb.com** ili putem aplikacije *mozaBook* za pametne uređaje s operativnim sustavima Android i iOS.

© Alfa

Ova knjiga, ni bilo koji njezin dio, ne smije se umnožavati ni na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Mosaic Education Ltd. zadržava intelektualno vlasništvo i sva autorska prava za komercijalne nazive *mozaBook*, *mozaWeb*, digitalne proizvode, sadržaje i usluge proizvedene neovisno o nakladniku Alfa d. d.

Ivan Janjić • Ivan Pavlović • Ilija Barišić
Magdalena Mrčela • Valentina Šinjori

TRAGOM TEKSTA 2/4

Integrirani udžbenik za Hrvatski jezik u drugome razredu
četverogodišnjih strukovnih škola

SADRŽAJ

1. TEŠKA VREMENA, PRIJATELJU MOJ	5
Razmisli još jednom, udahni duboko!	6
Suzanne Collins, <i>Igre gladi</i>	12
Vrednote govorenoga jezika	19
Javni govor	26
Trebam li igrati prema pravilima?	38
Film: <i>Nisam robot</i> (Victoria Warmerdam, 2023.)	44
Medijski krajolik	47
Projekt: <i>Moj medijski krajolik</i>	52
Sintagma (spoj riječi)	53
2. KAKVO JE REMEK-DJELO ČOVJEK!	60
Renesansa (uvod)	61
Napravite mjesta čovjeku! (Uvod u renesansu)	63
Hanibal Lucić, <i>Jur nijedna na svit vila</i>	68
Što je smiješno!? (I kakve to veze ima s renesansom?) ..	73
Marin Držić, <i>Dundo Maroje</i>	80
Marin Držić, <i>Novela od Stanca</i>	89
Tahir Mujičić, Boris Senker, Nino Škrabe, <i>Novela od stranca</i>	104
Film: <i>Mucica</i> (Aldo Tardozi, 2012.)	109
Uputa	111
Velikani renesanse: Marko Marulić, <i>Judita</i>	116
Miro Gavran, <i>Judita</i>	121
Hrvatski jezik u 16. stoljeću: Faust Vrančić	128
„Ništa ljudsko nije mi strano” (William Shakespeare, Miguel de Cervantes, François Rabelais)	132
Velikani renesanse: William Shakespeare, <i>Hamlet</i>	137
Predrenesanska i renesansna književnost (sinteza)	146
Predikat i subjekt	148
Objekt	156
Priložna oznaka	161
Atribut i apozicija	167
Funkcionalna svojstva sintagmi	175
Rečenica i iskaz	178
3. RASKOŠ PROLAZNOSTI	181
Barok (uvod)	182
Kamo si krenuo, čovječe? (Uvod u barok)	184
Sinonimija i antonimija	189
Hiperonimija, hiponimija, homonimija	194
Pedro Calderón de la Barca, <i>Život je san</i>	198
Sažimanje kao strategija čitanja	207
Kako napisati školski sažetak?	211
Ivan Gundulić, <i>Suze sina razmetnoga</i>	217
„Navik on živi ki zgine pošteno” (Hrvatski barokni književni krugovi)	222
Povijest hrvatskoga jezika u 17. stoljeću	231
Ivan Gundulić, <i>Dubravka</i>	234
Barok (sinteza)	244
Film: <i>Brod u boci</i> (Karlo, Gagulić, 2020.)	246
Područna raslojenost leksika	249
Vremenska raslojenost leksika	262
Sara Kopeczky, <i>Najtužnije stvari</i> ; Sven Adam Ewin, <i>Slikar čudnog imena</i>	268
Medijski tekst na dijalektu: <i>Slatka – kot lovranske črešnji na zajike</i>	272
Projekt: <i>Moj jezični krajolik</i>	276
Tablični životopis	277
Kako napisati školski esej?	281
4. RAZUM I RED	290
Klasicizam i prosvjetiteljstvo (uvod)	291
Oslonimo se na razum (Uvod u klasicizam i prosvjetiteljstvo)	293
Jean Racine, <i>Fedra</i>	299
Tko je tu komu vuk? (Klasicistička bajka i basna)	306
Voltaire, <i>Candide ili Optimizam</i>	311
Hrvatska prosvjetiteljska književnost	315
Povijest hrvatskoga jezika u 18. stoljeću	320
Klasicizam i prosvjetiteljstvo (sinteza)	323
Film: <i>Božje dijete</i> (Hanna Rosén, 2021.)	325
Jasminka Tihi-Stepanić, <i>Gdje je Beata?</i>	327
Gea Vlahović, <i>Odgoj potomaka</i> (medijski tekst)	331
Red riječi u rečenici	335
Rečenice prema sastavu	338
Nezavisnosložene rečenice	342
Zavisnosložene rečenice I (Predikatna, subjektna, objektna i atributna rečenica)	347
Zavisnosložene rečenice II (Priložne rečenice)	354
Višestruko složena rečenica	361
Rečenica (sinteza)	365
Poslovni razgovor	367
Odgojno-obrazovni ishodi i očekivanja međupredmetnih tema	371

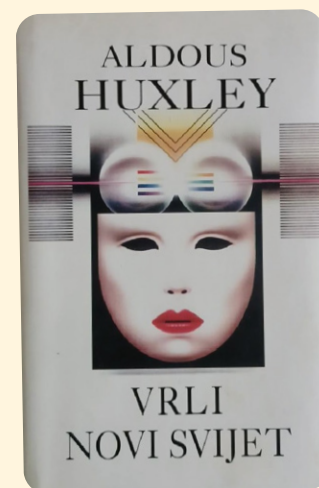
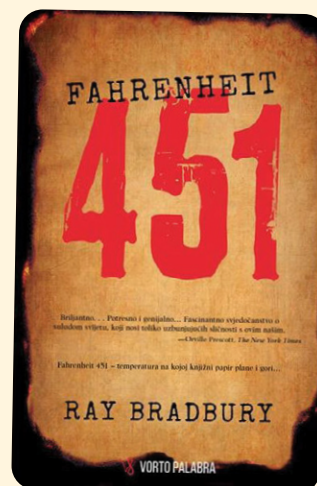
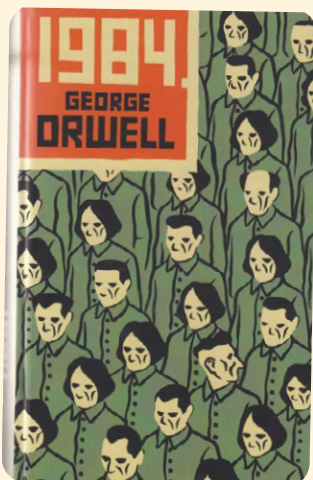
1 ● TEŠKA VREMENA, PRIJATELJU MOJ


Razmisli još jednom, udahni duboko!	6
Suzanne Collins, <i>Igre gladi</i>	12
Vrednote govorenoga jezika	19
Javni govor	26
Trebam li igrati prema pravilima?	38
Film: <i>Nisam robot</i> (Victoria Warmerdam, 2023.)	44
Medijski krajolik	47
Projekt: <i>Moj medijski krajolik</i>	52
Sintagma (spoj riječi)	53

Razmisli još jednom, udahni duboko!

Za zagrijavanje

- Promotri naslovnice sljedećih književnih djela. Koja ti je od njih najviše privukla pozornost? Zašto?
- Uoči motive koji se pojavljuju na naslovnicama. Što bi, prema tvom mišljenju, moglo simbolizirati lice u gomili koje gleda u suprotnome smjeru od svih drugih u djelu *1984*? Na što te asociraju na ptice raširenih krila na naslovnicama knjiga *Različita* i *Igre gladi: Šojka rugalica*?
- Pokušaj povezati naslov djela *Fahrenheit 451* s izgledom rubova papira na naslovnici knjige. Zatim opiši kakav dojam na tebe ostavlja lice na naslovnici *Vrlo novog svijeta*.



 *fahrenheit* (°F) – jedinica za temperaturu, upotrebljava se na engleskome govornom području; 451 °F – referentna temperatura na kojoj gori papir; *šojka* – ptica; *vrlji* – koji se odlikuje vrlinom, vrijedan poštovanja

► Pročitaj kratke ulomke iz izdvojenih romana. Potom odgovori na pitanja.

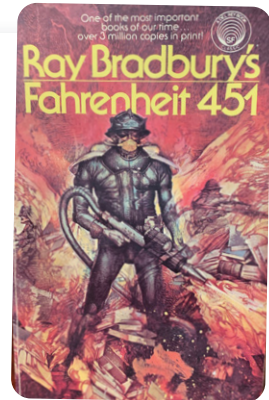
1.

Ispumpavali su hladnu tekućinu iz spremnika numeriranih s 451 koje su nosili na ramenima. Natopili su svaku knjigu, ispumpali ga pune sobe. (...) Žena je klečala među knjigama, dodirivala natopljenu kožu i karton, čitala pozlaćene naslove prstima dok su joj oči optuživale Montaga.

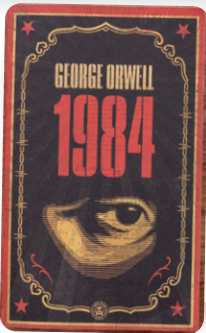
„Nikad nećete uzeti moje knjige”, rekla je.

„Znate zakon”, reče Beaty. „Gdje vam je zdrav razum? Nijedna od ovih knjiga ne slaže se s drugima. Bili ste ovdje godinama zaključani s pravom prokletom babilonskom kulom. Dosta toga! Ljudi iz tih knjiga nikad nisu živjeli. Hajde, dođite!”

(Ray Bradbury, *Fahrenheit 451*; prevela Anja Majnarić)



2.



Partija ti govori da odbaciš što si na svoje oči vidio i na svoje uši čuo. To je njezina konačna, najsuštinskija zapovijed. Klonuo je duhom od pomisli na tu ogromnu silu postrojenu protiv njega, lakoću s kojom ga bilo koji partijski intelektualac može pobijediti u raspravi, prepredene argumente koje ne bi mogao razumjeti, a kamoli na njih odgovoriti. A ipak je bio u pravu! Oni su bili u krivu, a on u pravu.

(George Orwell, *1984.*; prevela Ivana Ostojčić)

3.

Ovo je srce Gileada, u koje rat ne može prodrijeti osim na televiziji. Nismo posve sigurne gdje su granice, mijenjaju se prema napadima i kontranapadima, ali ovo je središte u kojemu se ništa ne miče. Republika Gilead, govorila je Tetka Lydia, ne poznaje granica. Gilead je u vama. Ovdje su nekada živjeli liječnici, pravnici, sveučilišni profesori. Pravnika više nema, a sveučilište je zatvoreno. Nekada smo Luke i ja znali šetati ovim ulicama. (...) Takva se sloboda sada čini gotovo beznačajnom.

(Margaret Atwood, *Sluškinjina priča*; prevela Nada (Nedeljka) Paravić)



4.



„Mi, uz to, predodređujemo i obrađujemo. Mi našu djecu izlijevamo kao socijalizirana ljudska bića, kao Alfe ili Epsilone, kao buduće čistače kanalizacije ili buduće...” Htio je reći „buduće svjetske Nadzornike”, ali se ispravi i reče „buduće Upravitelje Centra za izlijevanje”. (...)

„Ali kod Epsilona”, reče Foster, „inteligencija nam nije potrebna.” Nije im potrebna, niti im se daje. No, Epsiloni, iako duhovno zreli u desetoj godini, postaju tjelesno sposobni za rad tek u osamnaestoj. Duge godine suviše i jalove nezrelosti. Kad bi se fizički razvoj mogao ubrzati i skratiti kao, primjerice, kod krave, kakva bi to bila golema ušteda za Društvo!

„Ogromna!” promrmljaše učenici. Entuzijizam gospodina Fostera bijaše zarazan.

(Aldous Huxley, *Divni novi svijet*; preveo Stanislav Vidmar)

Roman A. Huxleya u nas se prevodi u dvjema inačicama, kao *Vrli novi svijet* te kao *Divni novi svijet*.



Fokus na tekst

1. Koji je ulomak najviše zaokupio tvoju pozornost? Obrazloži svoj izbor.
2. Čime se bave Montag i Beaty, likovi *Fahrenheita 451*? Usporedi njihovo zanimanje s izgledom lika na naslovnici knjige. Kako njihovo zanimanje može utjecati na društvo?
3. Što Partija traži od ljudi u Orwellovu djelu *1984*? Zašto se pripovjedač loše nosi s tim?
4. Što možeš pretpostaviti o uređenju i političkome vodstvu Gileada na temelju opisa iz ulomka *Sluškinjine priče*? Osvrni se na njegove granice i pitanje slobode.
5. O kakvim budućim ljudskim bićima razgovaraju Foster i njegovi učenici u *Divnome novom svijetu*? Koja je odlika tih bića? U kojim njihovim idejama možeš uočiti prostor za manipuliranje ljudima?

Kao što si mogao/mogla uočiti, sva se četiri teksta bave pitanjem slobode. U svijetu *Fahrenheita 451* ne postoji sloboda čitanja, a samim time ni mišljenja, u Orwellovu djelu *1984*. Ljudima se pogrešna mišljenja i laži nameću kao istina, u *Sluškinjinoj priči* nema slobode kretanja i odlučivanja – koja je postojala dok je bilo pravne države i sveučilišta (obrazovanja), a u *Divnome novom svijetu* od slobode je važnija ideja stvaranja ljudi kojima neće biti potrebna inteligencija, ali će se ubrzavati njihov tjelesni razvoj da što prije mogu početi raditi.

Od utopije do distopije

► Usporedi sljedeće slike. Zatim odgovori na pitanja.



Fokus na tekst

1. Opiši otvorene prostore koje vidiš na slikama.
2. Kakvo raspoloženje u tebi pobuđuju? U kojemu bi se od tih dvaju prostora volio/voljela naći? Zašto?
3. Jesi li se ikada susreo/susrela s pojmom utopije i/ili distopije? Ako jesi, podijeli svoja saznanja i poveži navedene pojmove s prethodno slikama.

Primjećuješ da prethodne slike obrađuju sličnu temu – svijet i mogući položaj čovjeka u tome svijetu. Slika u kojoj prevladava idilična priroda, onakva kakvu bismo poželjeli kada sanjamo o idealnome odmoru, primjer je **utopijskoga opisa**. Druga slika, ona u kojoj čovjek promatra svijet koji se raspada pred njim, primjer je **distopijske slike svijeta**. Utopija i distopija dvije su suprotnosti koje svaku temu promatraju iz različitih perspektiva – idealne ili savršene te one nesavršene, koju karakteriziraju negativni, antiutopijski elementi.

Utopija je slika idealnoga svijeta i društvenoga poretka. Razlikuje se od nerealnih nastojanja (fantazije) zbog logičke veze između stvarnih pojava, uzroka, stanja i zakonitosti. Izraz se pojavio u renesansi, u djelu Thomasa Morea *O najboljem uređenju države i o novome otoku Utopiji* (1516.), gdje je *Utopija* naziv zamišljenoga i nepostojećega otoka koji je ostvarenje idealne zajednice.

Distopija je negativna slika pretpostavljene budućnosti te društva i svijeta u njoj. Distopijsko je društvo fiktivno društvo suprotno utopiji (antiutopija), a obilježavaju ga tiranija, represija, siromaštvo, zagađenje okoliša ili drugi negativni elementi. Pojam se često upotrebljava u umjetnosti kako bi se upozorilo na potencijalne probleme u društvu, kao što su totalitarizam, politička represija ili neobuzdana tehnološka kontrola.

idila – ugođaj sklada i ljepote, savršenstvo

fantazija – oblik umjetničkoga izražavanja sa snažnim elementima natprirodnoga i izmišljenoga

fiktivan – nestvaran, izmišljen, izmaštan

tiranija – samovolja, apsolutna vlast

represija – sredstvo prisile

► Na temelju prethodno pročitanih kraćih ulomakā iz romana *Fahrenheit 451*, *1984.*, *Sluškinjina priča* i *Divni novi svijet* pokušaj dokazati da ta književna djela pripadaju distopijskoj književnosti.

U suvremenoj književnosti mnogi autori pišu o distopijskim temama: bolestima, zagađenjima okoliša, cenzuri govora i mišljenja, tehnološkoj kontroli, političkoj represiji i kažnjavanju različitosti mišljenja. Čini se da distopije pokušavaju utjecati na društveno stanje svijesti jer, za razliku od utopija, mogu jasnije uočiti društvene probleme i potaknuti na djelovanje.

Matt D'Antuono (*National Catholic Register*)

Što su u svojim distopijama ispravno predvidjeli Orwell, Huxley i Bradbury

Kad sam u srednjoj školi prvi put čitao „Vrli novi svijet“, živo se sjećam da sam mislio da sam shvatio smisao života. Što je to točno bilo, nisam mogao artikulirati, ali imalo je veze s Johnovom odlukom da živi životom odvojenim od tehnoloških udobnosti što ih pruža „vrli novi svijet“.

Sjećam se da sam uz tu knjigu čitao i „1984.“ Georgea Orwella i „Fahrenheit 451“ Raya Bradburyja, još dva distopijska romana, koji su djelovali kao zloslutna upozorenja o tome kako bi svijet jednog dana mogao izgledati. Kasnije sam saznao da ti autori nisu nužno govorili o budućnosti – pisali su o stvarima koje su već promatrali.



Ray Bradbury, George Orwell, Aldous Huxley,
(Foto: DALL-E)

Orwell je u „1984.” promatrao vladinu kontrolu vijesti tijekom Španjolskoga građanskog rata, i u Engleskoj tijekom Drugoga svjetskog rata, a sada to vidimo svakoga dana, po cijelome svijetu. U knjizi „Veliki brat” ima kamere i mikrofone skrivene gotovo posvuda. Sada su mikrofoni i kamere na vidiku i nosimo ih sa sobom. Naša je tehnologija postala alat koji koristimo za sve, i ona prati sve što radimo. Također, nije nužno da je vlada ta koja vodi predstavu, već velike tvrtke.

U „**Vrlom novom svijetu**” **Aldousa Huxleyja** građani se ne mogu suzdržati od hihota kad čuju riječi poput „majka” jer je obitelj uništena. Kao i u „1984.”, kontrola jezika je tema, ali se postiže bez sile vlade. Danas je dovoljno samo da video postane viralan i neka riječ ili nečije ime postane okidač za smijeh, a nitko to ne mora shvatiti ozbiljno. U knjizi nitko nikada nije bez svoje *some*, lijeka koji je izdala vlada i koji svatko može uzeti kad god počne osjećati bilo što drugo osim sreće. I mi imamo tablete i lijekove koje možemo uzeti za svaku priliku i za široku lepezu bolesti.

„**Fahrenheit 451**” **Raya Bradburyja** i opsjednutost medijima spominje suprugu glavnog junaka koja većinu vremena provodi u sobi s tri zida pokrivena ekranima kako bi mogla biti sa svojom „obitelji”, odnosno likovima iz serija koje gleda. Mediji su za nju stvarniji od stvarnosti u kojoj živi. I mi trošimo toliko vremena i energije usred beskrajne i besmislene zabave. Jedina stvar u kojoj je Bradbury pogriješio je veličina ekrana – umjesto zaslona veličine zida, imamo milijune sićušnih zaslona koje nosimo sa sobom kamo god idemo.

Knjige se spaljuju jer su knjige opasne. Daju ljudima ideje. Dakle, ako nitko ne čita velike knjige i ne razmišlja o velikim idejama kao što su ljubav, pravda, sloboda, dobrota, ljepota i istina, onda se ljudi mogu kontrolirati. Dajte ljudima beskrajnu zabavu i oduzmite im knjige, i oni će postati manje ljudi, a više kokoši. U naše doba vlada to ne mora činiti – sami smo to učinili uz pomoć tehnologije.

(...) Shvaćam ovo kao ozbiljno upozorenje, ali je također i tračak nade. Ovi nam autori implicitno pokazuju kako izbjeći da postanemo automati tiranskih vlada i korporacija – čitajte velike knjige.

(Prema: <https://www.bitno.net/kultura/knjige/sto-su-u-svojim-distopijama-ispravno-predvidjeli-orwell-huxley-i-bradbury/>)



artikulirati – jasno obrazložiti; **zloslutan** – koji sluti na zlo; **viralan** – planetarno popularan, koji se brzo širi internetom i društvenim mrežama; **automati** – strojevi koji samostalno obavljaju korisne radnje prema unaprijed definiranoj programu, obično bez ljudske intervencije; **tiranski** – samovoljno, nasilnički; **implicitno** – neizravno; **korporacija** – pravni oblik trgovačkoga društva koji je najrazvijeniji oblik društva kapitala



Fokus na tekst

1. Koja djela autor izdvaja kao upozorenja o tome kako bi svijet mogao izgledati u budućnosti?
2. Odakle su, prema autorovu mišljenju, pisci crpili inspiraciju za pisanje o „zloslutnim” budućim svjetovima?
3. Kako autor teksta komentira razvoj tehnologije u trima navedenim djelima te utjecaj tehnologije na naše današnje živote?
4. Objasni rečenicu *Knjige su opasne*. Argumentiraj je li ta misao izrečena u pozitivnu ili negativnu kontekstu.
5. Što autor misli o moći i važnosti knjiga i čitanja?
6. Što autor smatra najvećom nadom za obranu od tiranije?

7. Pročitaj tekst interpretativno. Obrati pozornost na mjesta koja želiš istaknuti te prilagodi svoj intenzitet (jačinu) glasa, rečeničnu intonaciju i stanke. Potrudi se da tvoje čitanje zvuči logično, angažirano i prilagođeno temi teksta. Neka razredni odjel ocijeni koliko je tvoje interpretativno čitanje bilo uspješno.
-



Istražuj, surađuj, stvaraj

- Napiši vezani tekst naslovljen *Živim li u distopijskome svijetu?*. Osvrni se na svoju okolinu, zdravstvenu, ekološku, političku ili društvenu situaciju te procijeni smatraš li svoj svijet baš onakvim kakav treba biti, savršenim – utopijskim ili možda nesavršenim, s elementima distopije.
 - U razrednome odjelu ukratko izloži preporuku knjige, serije ili filma s distopijskom temom uz sljedeće smjernice.
 - a) Navedi autora, naslov i žanr djela.
 - b) Izdvoji temu, mjesto i vrijeme radnje.
 - c) Ukratko prepričaj djelo, ali tako da ne otkriješ previše detalja ni završetak radnje.
 - d) Istakni zašto djelo smatraš vrijednim čitanja ili gledanja.
 - Napravi kolaž ili plakat sa slikama ili fotografijama djela distopijske tematike. Možeš uključiti i inspirativne citate iz tih djela te izložiti svoj rad u učionici ili drugom prostoru u školi.
-



Suzanne Collins, *Igre gladi*

Za zagrijavanje

- Jesi li ikada pratio/pratila neki *reality show* ili emisiju koja uključuje koncept opstanka posljednjega kandidata – pobjednika? Ako jesi, što misliš o takvim vrstama emisija? Ako nisi, obrazloži zašto ne gledaš takve emisije.
- Zašto gledatelji ponekad prate emisije koje prikazuju neprimjeren ili neugodan sadržaj poput nasilja, ozljeda ili ponižavanja kandidata? Razgovarajte o tome u razrednome odjelu.



Reality show vrsta je televizijske emisije koja najčešće prati život običnih ljudi i većinom je natjecateljskoga karaktera. Jedna je od najpopularnijih vrsta *realityja* eliminacijski *reality* u kojemu se protagonisti natječu jedni protiv drugih i pokušavaju eliminirati suparnike.

Igre gladi suvremena je uspješnica (*bestseller*) autorice Suzanne Collins. Trilogija tematizira borbu tinejdžerice Katniss Everdeen protiv nametnutoga koncepta *Igara gladi*, jeziva *reality showa* u kojemu se po dvoje kandidata iz svakoga od 12 okruga američke države Panem bori do smrti sve dok ne ostane samo jedan pobjednik. On osvaja životnu zalihu namirnica za svoju obitelj, što je u distopijskome svijetu gladi, neimaštine i straha najveća moguća nagrada. Kapitol, bogati i tehnološki napredni metropolis unutar Panema, tako podsjeća stanovnike siromašnih okruga na žrtvu koju svake godine moraju podnositi zbog davnoga ustanka protiv svojih bogatih gospodara.

trilogija – skup triju povezanih umjetničkih djela

metropolis – veliki grad, središte države

ustanak – oružana borba protiv državne vlasti

Žetva i žrtva

U prvome se ulomku čitatelj/čitateljica upoznaje s likovima iz dijela Okruga 12 koji se naziva Ležište – s Katniss i njezinim prijateljem Galeom. Pripovjedačica Katniss opisuje Žetvu, jeziv način „prikupljanja“ sudionika Igara gladi.

Ljudi se tiho pomiču u koloni i upisuju se. Žetva je dobra prilika za Kapitol da evidentira stanovništvo. Svi u dobi od dvanaest do osamnaest godina odvajaju se u skupine okružene konopcima, razgraničene po dobi – najstariji naprijed, mlađi, poput Prim, prema natrag. Članovi obitelji s vanjske su se strane porudali uz konopce držeći se čvrsto za ruke. No ima i drugih, kojima nitko koga vole nije u opasnosti, ili onih


(Iz filma *Igre gladi*)

koje više nije briga; šljaju se među gomilom, skupljajući oklade na dvoje djece čija će imena biti izvučena. Kladiti se može na njihovu dob, hoće li biti s Ležišta ili pripadati trgovačkom staležu, hoće li se slomiti i briznuti u plač. Većina ljudi odbija ponude tih nitkova, no pažljivo, vrlo pažljivo. Jer, oni znaju biti i doušnici, a tko nije bar jednom prekršio zakon? Svakog dana mogu biti ustrijeljena zbog lova, ali štiti me apetit onih na vlasti. Ne mogu svi računati na to.

Kako bilo, Gale i ja se slažemo da bismo između smrti od gladi i metka u glavu uvijek izabrali metak jer bi smrt bila mnogo brža.

Prostor je sve tješnji i, kako ljudi pristižu, postaje klaustrofobičan. Trg je prilično velik, ali ne dovoljno da primi svih osam tisuća stanovnika Okruga 12. Oni koji dolaze kasnije, upućuju se u okolne ulice, gdje događaj mogu gledati na ekranima jer ga prenosi državna televizija.

Stojim u skupini šesnaestogodišnjaka iz Ležišta. Pozdravljamo se kratkim kimanjem, a onda pozornost usmjeravamo na provizornu pozornicu postavljenu ispred Palače pravde. Na pozornici su tri stolca, govornica te dvije velike staklene kugle, jedna za djevojke i jedna za dečke. Nepomično gledam cedulje u kugli za djevojke. Na 20 njih pažljivim je rukopisom napisano „Katniss Everdeen”. Dva su od triju stolaca zauzeta. Na jednom sjedi Madgein otac, načelnik Undersee, visok, proćelav muškarac. A na drugom Effie Trinket, pratiteljica Okruga 12, tek pristigla iz Kapitola sa svojim zastrašujuće blještavim osmijehom, ružičastom kosom, odjevena u jarkozeleni komplet. Razgovaraju šapatom, pa zabrinuto pogledavaju stolac.

 *evidentirati* – popisati; *nitkov* – hulja, pokvarenjak, nečastan čovjek; *doušnik* – špijun; *klaustrofobičan* – koji izaziva strah od tijesna ili zatvorena prostora; *provizoran* – napravljen za privremenu upotrebu



Fokus na tekst

1. Tko smije sudjelovati u Igrama gladi? Kako su kandidati odvojeni jedni od drugih na Žetvi?
2. Što Katniss i Gale misle o gladi? Izdvoji citat kojim ćeš potkrijepiti njihova stajališta.
3. Tko svojim izgledom odskaje od izgleda siromašnih kandidata iz Okruga 12? Opiši izgled toga lika.
4. Objasni kako se značenje riječi *žetva* u ovome kontekstu prenosi na ljude. Što se zapravo sakuplja?

Posvećenici

Katniss s gorčinom sluša pravila Igara gladi i uočava kako Kapitol svake godine ponižava okruge koji su prisiljeni sudjelovati u Igrama.

Čim gradski sat odzvoni dvaput, načelnik se popne za govornicu i počne čitati. Svake godine ista priča o povijesti Panema, zemlje koja se uzdigla iz pepela u koji se bila pretvorila nekadašnja Sjeverna Amerika. Nabraja prirodne nepogode, suše, oluje, požare, nadiruća mora što su progutala goleme kopnene površine, svirepi rat za ono malo preostale hrane. Iz svega je nastao Panem, blistavi Kapitol okružen s 13 okruga, koji je donio mir i blagostanje svojim stanovnicima. Tada je uslijedilo mračno doba, ustanak okruga protiv Kapitola. Dvanaest ih je poraženo, trinaesti je bio zbrisan s lica Zemlje. Ugovorom o izdaji uspostavljeni su novi zakoni koji jamče mir, ali i Igre gladi, kao godišnja opomena da se mračno doba nikad ne smije ponoviti.

Pravila Igara gladi jednostavna su. Kao kaznu za pobunu, svaki od 12 okruga mora dati po jednog dječaka i djevojku, posvećenike, za sudjelovanje. Dvadeset četiri posvećenika bit će zatočena u golemoj otvorenoj areni koja može biti kao užarena pustinja, tako i zamrznuta pustoš. U razdoblju od nekoliko tjedana suparnici se moraju boriti do smrti. Pobjeđuje posljednji preživjeli posvećenik.

Uzeti djecu iz okruga i prisiliti ih da se međusobno ubijaju dok mi gledamo – na taj nas način Kapitol podsjeća da smo mu u cijelosti prepušteni na milost i nemilost, i koliko bi nam male šanse bile preživjeti još jedan ustanak. Koju god frazu da upotrijebe, stvarna je poruka jasna.

„Gledajte kako uzimamo i žrtvujemo vašu djecu, a vi nam ništa ne možete. Podignite samo prst i uništiti ćemo i posljednjeg od vas. Kao što smo to napravili u Okrugu 13.”

Da sve ne bude samo mukotrpno već i ponižavajuće, Kapitol zahtijeva da Igre gladi tretiramo kao svečanost, sportski događaj u kojem je svaki okrug suprotstavljen drugima. Posljednjeg preživjelog posvećenika kod kuće čeka lagodan život, a njegov će okrug biti obasut nagradama, uglavnom hranom. Cijelu godinu Kapitol će pobjednički okrug darivati žitaricama i uljem, čak i delicijama poput šećera, dok će ostalo stanovništvo gladovati.



nadirati – dolaziti u velikoj količini; *svirep* – okrutan, bezdušan; *delicija* – jelo koje pruža užitek; poslastica



Fokus na tekst

1. Obrati pozornost na koncept natjecanja. Tko sve u njemu smije sudjelovati i koja su mu pravila? Izreci jednom riječju svoj doživljaj takva koncepta natjecanja, a potom obrazloži odabir upravo te riječi.
2. Izdvoji jednu antitezu (kontrast) kojom se opisuje mogući izgled arene u kojoj će se odvijati Igre gladi. Zašto autorica umjesto upotrebe toga kontrasta jednostavno ne kaže da je arena opasna? Što time želi naglasiti?
3. Istraži značenje riječi *posvećenik*. Što Kapitol njome naglašava? Zašto?
4. Razmisli o poslovcu *Zavadi pa vladaj!* (lat. *Divide et impera.*). Objasni kako Kapitol pokušava na sličan način održati netrpeljivost među okruzima i spriječiti zajednički ustanak protiv sebe.

Dobrovoljka na žetvi

„Ovo je vrijeme pokajanja i zahvalnosti”, melodiozno recitira načelnik.

Zatim čita popis dosadašnjih pobjednika iz našeg okruga. U sedamdeset četiri godine imali smo ih točno dvoje. Samo je jedan još živ. Haymitch Abernathy, trbušasti sredovječni muškarac, koji se u tom trenutku pojavi teturajući po pozornici i nerazgovijetno vičući, sve dok se ne sruši u treći stolac. Pijan je. Vrlo pijan. Publika ga pozdravlja simboličnim pljeskom, no zbunjen je i pokušava snažno zagrliti Effie Trinket koja se na jedvite jade uspijeva obraniti.

Načelnik izgleda očajno. Budući da se sve ovo prenosi na televiziji, Okrug 12 izvrnut je podsmijehu cijelog Panema i on to zna. Hitro pokušava odvratiti pozornost na žetvu, predstavljajući Effie Trinket. Zanesena i živahna kao i uvijek, Effie Trinket dojuri do govornice i svojstveno se oglasi: „Sretne Igre gladi! I neka izgledi uvijek budu na vašoj strani!” Njezina je ružičasta kosa zacijelo vlasulja jer joj uvojci stoje malčice ukrivo otkad se Haymitch namjerio na nju. Nastavlja kako je velika čast biti ovdje iako svi znaju da žudi za premještajem u bolji okrug, gdje imaju dolične pobjednike, a ne pijance koji će je zlostavljati pred cijelom nacijom.



(iz filma *Igre gladi*)

Kroz mnoštvo opazim da me Gale gleda preko ramena jedva se primjetno smiješeći. Ova je žetva, za razliku od uobičajenih, bar malčice zabavna. No tada pomislim na 42 ceduljice s Galeovim imenom u velikoj staklenoj kugli, te da izgledi, u usporedbi s mnogim dječacima, nisu na njegovoj strani. Možda i on jednako razmišlja o meni jer mu se lice smrači i okrene glavu. „Ali ceduljica je na tisuće”, poželim mu šapnuti.

Vrijeme je za izvlačenje. Kao i obično, Effie Trinket uzvikne: „Dame imaju prednost!” i priđe staklenoj kugli s imenima djevojaka. Ispruži ruku, posegne duboko u kuglu pa izvuče jednu ceduljicu. Publika zadržava dah, ne čuje se ni najtiši zvuk, a ja osjećam mučninu očajnički se nadajući da nisam izvučena ja, ne ja, ne ja...

Effie Trinket vrati se do govornice, zagladi ceduljicu i zvučno pročita ime.

Ne, nisam izvučena ja.

Izvučena je Primrose Everdeen.

(...)

„Prim!” kriknem koliko mi stegnuto grlo dopušta, ponovo osjećajući napetost u mišićima. „Prim!” Ne moram se probijati kroz gomilu. Ostala se djeca žurno razmiču otvarajući mi put do pozornice. Dohvatim je tren prije no što je krenula uspinjati se stubama. Jednim pokretom ruke gurnem je iza sebe.

„Javljam se dobrovoljno!” sopćem. „Javljam se za posvećenicu!” (...)

Iza mene Prim histerično viče. Željeznim je stiskom obavila ruke oko mene. „Ne, Katniss! Ne! Ne idi!”

„Prim, pusti me!” kažem oštro jer me ovo dodatno potresa, a ne želim plakati. Večeras bi, na televizijskoj snimci žetve, svi opazili moje suze i bila bih obilježena kao laka meta. Slabić. Nikome neću pružiti to zadovoljstvo. „Pusti me!”

Osjećam da je netko odvlači od mene. Okrenem se i ugledam Galea kako je podiže dok mu se ona baca u rukama. „Kreni, Catnip”, Gale se napreže da mu glas ne zadrhti, pa ponese Prim prema majci. Saberem se i uspnem stubama.

„Ma bravo!” sva se ushitila Effie Trinket. „To je pravi duh Igara!” Zadovoljna je što se u njezinom okrugu napokon nešto događa. „Kako ti je ime?”

Progutam slinu. „Katniss Everdeen”, odgovorim.

„Kladim se da je ono bila tvoja sestra. Ne želiš da ti otme svu slavu, je l' da? Hajdemo svi! Zaplješćimo iz sve snage našoj novoj posvećenici!” ćurliče Effie Trinket.

Na vječnu je diku stanovnika Okruga 12 što nitko od njih nije zapljeskao. Čak ni oni s listićima za klade-nje, koji obično više ne mare. Možda zato što me znaju iz Pećnice, ili su poznavali mog oca, ili su slučajno susreli Prim koju se ne može ne voljeti. Umjesto pljeska odobravanja, nepomično stojeći, slušam najodvažniji oblik neslaganja koji si stanovništvo može priuštiti. Tišinu. Zvučnu tišinu. Ne slažemo se. Vidimo što se događa. Ovo je nedjelo.

(Preveo Mladen Kopjar)



doličan – primjeren osobi ili prilici, prikladan u smislu dostojanstva i pristojnosti; *soptati* – teško disati, dahtati; *ćurlikati* – melodiozno govoriti, pjevušiti; *dika* – čast, ponos; *Pećnica* – tržnica na kojoj se odvija kupoprodaja dobara Okruga 12



Fokus na tekst

1. Kako izbor pripovjedača doprinosi čitateljskomu doživljaju ovoga teksta i likova?
2. Tko je u trenutku žetve jedini pobjednik (preživjeli) Igara gladi iz Okruga 12? Zašto se ističe da on nije „dolični pobjednik” s kojim bi voditeljica toga okruga mogla mirno surađivati?
3. Što misliš, zašto se Katniss odlučila prijaviti za sudjelovanje u Igrama gladi umjesto svoje sestre i na taj se način žrtvovati?



Istražuj, surađuj, stvaraj

- Istraži na koje se građevine najčešće odnosi naziv *Palača pravde*. Komentiraj izbor takva naziva prostora na kojemu se biraju sudionici u Igrama gladi.
- Razmisli o nazivima *Kapitol* i *Panem* te pokušaj otkriti antičke (rimske) uzore po kojima središte distopijske države nosi ime. Zašto se u nazivu Panem krije ironija?

- Razmisli o latinskoj sentenciji *Cum tacent, clamant*. (lat. *Kad šute, viču.*). Ta se mudra izreka u nas pojavljuje i u oksimoronu *rječita tišina*. Pronađi i obrazloži jedan primjer *rječite tišine* u pročitanim ulomcima.
- Usporedi *Igre gladi* s popularnom Netflixovom južnokorejskom serijom *Igra lignje (Squid game)*. Osvrni se na:
 - prikaz društva i kritiku društvenih pojava
 - sudionike igara
 - igre i nasilje
 - ulogu medija i medijskoga spektakla
 - temeljnu poruku.

Netflixova serija Igra lignje (*Squid game*)

- Koncept igara na život i smrt nije novitet u suvremenoj književnosti i distopijskim romanima. Istraži povijest gladijatorskih igara i usporedi njihov koncept s Igrama gladi. Izloži zaključke svojega istraživanja i stavove o takvim igrama u obliku plakata ili služeći se digitalnim alatima (*PowerPoint, Canva* i sl.). U izlaganju se osvrni na:
 - a) povijest igara u kojima sudionik može izgubiti život
 - b) moralne dileme organiziranja opasnih i potencijalno pogubnih igara
 - c) potrebu za gledanjem i promoviranjem nasilja.



Gladijatori



Suzanne Collins (1962.) suvremena je američka spisateljica najpoznatija po distopijskoj trilogiji *Igre gladi (The Hunger Games)*, jednoj od najuspješnijih književnih i filmskih franšiza 21. stoljeća, čime je stekla svjetsku slavu. U svojim djelima često istražuje teme rata, medijske manipulacije, nejednakosti i psiholoških posljedica nasilja.

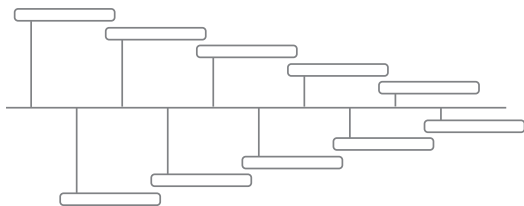
Smjernice za čitanje djela u cijelosti

I. Doživljaj

- Kakav je dojam na tebe ostavio roman *Igre gladi*? Zašto?
- Kako je roman utjecao na tvoj doživljaj distopijske teme totalitarnoga režima?
- Kakav je tvoj stav nakon čitanja *Igara gladi* o emitiranju *reality* emisija koje prikazuju potresne i ponekad neprimjerene trenutke?

II. Pripovjedni okvir i fabula

- Nacrtaj pripovjednu crtu u svoju bilježnicu i na njoj zabilježi najvažnije događaje. Pripovjednu crtu možeš organizirati prema sljedećemu predlošku:



- U nekoliko rečenica u pismenome obliku opiši radnju koju prepoznaješ u sljedećim scenama.



(Iz filma *Igre gladi*)

III. Teme romana

- Odgovori na pitanja o izdvojenim temama romana.
 - a) **slamanje otpora**: Kako Kapitol slama potencijalni otpor okrugā? Čime svake godine slabi njihove mlade?

b) **dehumanizacija**: Kako se ponašaju natjecatelji unutar arene Igara gladi? Koje se vještine osobito cijene? Može li se iz Igara, na primjeru glavnih likova, izići neokaljan?

c) **ljubav**: Oprimjeri vrste ljubavi u romanu: obiteljska ljubav, prijateljska ljubav, romantična ljubav.

IV. Likovi

- Ispiši glavne i sporedne likove iz romana.
- Objasni Katnissin odnos sa sestrom Prim i usporedi ga s odnosom s Rue.
- Objasni odnose među likovima Katniss, Gale i Peeta. Prikaži taj odnos u obliku trokuta i napiši što Katniss osjeća prema Galeu i Peeti te što oni osjećaju prema njoj.
- Usporedi dva važna lika unutar koncepta Igara gladi – predsjednika Snowa i mentora Haymitcha s obzirom na:
 - razliku u njihovu doživljaju važnosti, neophodnosti i atraktivnosti Igara gladi
 - razliku između njihova vanjskoga izgleda i ponašanja
 - percepciju (poimanje) lika na temelju njegova vanjskoga izgleda.

V. Simboli

- Objasni značenja sljedećih simbola u romanu:
 - kruh
 - šojka rugalica
 - pozdrav – poljubac s trima prstima lijeve ruke
 - luk i strijela.
- Za svaki od navedenih simbola izdvoji najmanje jedan citat iz romana.

VI. Aktualizacija

- Objasni kako su gledatelji iz Kapitola doživljavali *Igre gladi*, a kako gledatelji iz okruga čiji su mladi sudjevali u Igrama.
- Kako emitiranje emisija koje prikazuju nasilje može utjecati na današnje mlade?

VII. Usporedba knjige i filma

- Pogledaj foršpan filma *Igre gladi*. Usporedi svoj doživljaj likova nakon čitanja knjige te nakon uvida u filmski isječak. Jesi li likove zamišljao/zamišljala slično ili drukčije?
- Istraži popularnost trilogije *Igre gladi*. Kakav je utjecaj, prema tvojemu mišljenju, filmska ekranizacija imala na gledatelje?

Vrednote govorenoga jezika

Za zagrijavanje

- Posvećuješ li više pozornosti onomu o čemu govoriš ili načinu na koji o tome govoriš? Komentiraj koliko je za govornika važno kako govori.
- Prisjeti se neke osobe koju smatraš uzornim govornikom (učenika, nastavnika, ljudi u užoj i široj zajednici, ljudi u javnome prostoru), odnosno govornikom koji govori baš onako kako bi, prema tvojemu mišljenju, trebalo govoriti. Objasni kako se taj govornik priprema za dobru govornu izvedbu.



Što govorim – ali i kako govorim

» Pročitaj nekoliko sljedećih stihova pred razrednim odjelom najglasnije što možeš.

Tiho, o tiho govori mi jesen:
 Šuštanjem lišća i šapatom kiše.
 Al zima srcu govori još tiše.
 I kada sniježi, a spušta se tama,
 U pahuljama tišina je sama.

(Dobriša Cesarić, *Tiho, o tiho govori mi jesen*)



Fokus na tekst

1. Kakve je reakcije izazvalo tvoje čitanje? Ako je bilo kritika ili smijeha, što ih je izazvalo?
2. Kako je, prema tvojoj procjeni, trebalo pročitati ovaj tekst s obzirom na jačinu i visinu glasa, brzinu govorenja, pauze u govorenju, mimiku (pokrete lica) i geste (pokrete tijela)? Zašto?

Sigurno si uočio/uočila da je glasno čitanje u potpunoj suprotnosti s temom i raspoloženjem u pjesmi *Tiho, o tiho govori mi jesen* Dobriše Cesarića. To je primjer pogrešne upotrebe jedne od važnih vrednota govorenoga jezika – **jačine (intenziteta)** glasa. Ostale su govorne vrednote **visina (ton)** glasa, **brzina (tempo)** govorenja, **stanka (pauza)**, **mimike** i **geste**.



Jačina i visina glasa ističu posebno važna mjesta u rečenici ili stihu (*To moj je, **moj** je dom!*).

Brzina govorenja najčešće podrazumijeva brz, umjeren ili polagan tempo, s tim da se radi lakšega razumijevanja izgovorenoga teži umjerenomu i polaganomu tempu, a brzi je tempo često posljedica emocionalnoga stanja, primjerice stresa (*Požuri, molim te, kasnimo, upast ću u probleme!*).

Stanka (pauza) u govoru pojavljuje se na mjestu udaha (fiziološka stanika) ili kada želimo nešto dodatno naglasiti (psihološka ili emocionalno-intelektualna stanika: *Ko kad mašina **stane**. | I **stoji**. | **Ni makac**.).*

Stanka se bilježi oznakom | (kraća stanika) ili oznakom || (duža stanika).

Mimika označava pokretanje mišića lica ili tijela radi izražavanja emocionalnoga stanja (osmijeh, podignuta obrva) te ima važnu ulogu u praćenju i održavanju komunikacije, a **geste** su najčešće pokreti ruku, glave, ramena i tijela koji osnažuju emociju (primjerice stisnuta šaka) koju govor želi prenijeti.

Kada su vrednote govorenoga jezika od životne važnosti

Možda si nekada čuo/čula za izreku uvijek dvosmislene proročice Pitije koja je proricala u starogrčkome svetištu u Delfima. Jedna je od njezinih najpoznatijih izreka: *Ići ćeš, vratiti se nećeš u ratu poginuti*. Njezino značenje u pisanu obliku ovisi o tome gdje stoji zarez.

Naime, ako zarez (pauza) stoji iza riječi *nećeš*, izreka je vrlo zloslutna: *Ići ćeš, vratiti se nećeš, u ratu (ćeš) poginuti*. Međutim, zarez ispred riječi *nećeš* mijenja značenje: *Ići ćeš, vratiti se, nećeš u ratu poginuti*. Budući da je Pitija svoja proročanstva izgovarala, a ne pisala, možemo pretpostaviti da je značenje rečenice ovisilo o vrednoti govorenoga jezika – **stanci (pauzi)**. U slučaju vojnika kojemu je izrekla ovo dvosmisleno proročanstvo zaista se može reći da je izgovor rečenice bilo pitanje života i smrti.



Grčki vojnici u iščekivanju Pitijina proročanstva

Rečenična intonacija i rečenični naglasak

► Pročitaj sljedeće rečenice.

Marko je kupio novu knjigu.

Marko je kupio novu knjigu!

Marko je kupio novu knjigu?

Tko je kupio novu knjigu?